

จากงานวิจัยของ พระครูโสภณปริยัติสุธี(ศรีบรรดล ธิธมโม)

เรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์แนวคิดธรรมราชาตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา”

มจร.วิทยาเขตพะเยา

.....

๒.๕.๔ หลักธรรมที่ใช้ในการพัฒนาบ้านเมืองของพระราชา(ผู้นำ)

หลักธรรมนี้ เน้นที่แนวนโยบายในการนำไปพัฒนาบ้านเมือง ประกอบไปด้วย ๔ หมวดธรรม คือ ๑)มรวัสธรรมสี่ ๒) ทิศหก ๓) อปริหานิยธรรมเจ็ด ๔) อัถลประโยชน์สาม ซึ่งสามารถรวมกันแล้ว มีนัยสำคัญ ๓ ประเด็น คือ

๑) ประเด็นที่เป็นการอยู่ร่วมกัน

ประเด็นนี้ มีหลักธรรม ๒ หมวดคือ มรวัสธรรม ๔ ที่เป็นการอยู่ร่วมในครอบครัวและทิศ ๖ ที่เป็นการอยู่ร่วมในระดับสังคม รายละเอียด ดังต่อไปนี้

มรวัสธรรม ๔ ธรรมข้อนี้เพื่อให้คนในองค์กรได้มีความสบายใจที่มีความจริงใจต่อกัน มีความอดทน มีการข่มจิตข่มใจและการเสียสละให้ปันสิ่งของแก่กันและกัน ๑) สัจจะความจริงใจต่อกัน ๒) ทมะ ความข่มใจ ๓) ขันติ ความอดทน ๔) จาคะ การเสียสละ

ทิส ๖¹ ธรรมข้อนี้ได้สอนให้คนได้ระลึกถึงกันว่าแต่ละคนได้มีสถานภาพ หรือหน้าที่อะไรบ้าง เพราะคน ๆ หนึ่งย่อมมีสถานภาพหลายอย่างแต่ต้องรู้จักบทบาทหน้าที่ของตัวเองให้ดี เช่น นาย ก เป็นครูอยู่ในสถาบันการศึกษาแห่งหนึ่ง ก็ต้องมีความสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ อีก เช่น นาย ก มีพ่อแม่มีครูอาจารย์มีบุตรภรรยา มีมิตรสหายมีลูกน้อง และนับถือศาสนา เป็นต้น ซึ่งแต่ละสถานภาพย่อมมีเคารพสิทธิซึ่งกันและกัน ไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น คือ ๑) ปุรัตถิมทิสทิสเบื้องหน้าคือ มารดาบิดา ๒) ทักขินทิสทิสเบื้องขวา คือ ครูอาจารย์ ๓) ปัจฉิมทิสทิสเบื้องหลัง คือ บุตรภรรยา ๔) อุตตรทิส ทิสเบื้องซ้าย คือ มิตรสหาย ๕) เหนฏฐิมทิสทิสเบื้องต่ำ คือ บ่าวคนรับใช้ ๖) อุปริมทิสทิสเบื้องบน คือ สมณชีพราหมณ์

๒) ประเด็นที่เป็นการสร้างความสามัคคี

ประเด็นนี้ มีหลักธรรม ๑ หมวดคือ อปริหานิยธรรม ๗ รายละเอียด ดังต่อไปนี้

หลักอปริหานิยธรรม ๗ ธรรมข้อนี้เน้นความสามัคคี หากทำได้อย่างจริงจังย่อมทำให้องค์กรนั้น ๆ เข้มแข็ง มั่นคงและเจริญก้าวหน้า ไม่มีปัญหาทางการบริหารจัดการใดใด คือ ๑) หมั่นประชุมกันเนื่องเนติ ๒) เมื่อประชุมก็พร้อมเพียงกันประชุม เลิกประชุมพร้อมกัน พร้อมเพียงในการช่วยกิจการงานที่เกิดขึ้น ๓) ไม่ถืออำเภอใจบัญญัติในสิ่งที่ไม่สังคมไม่ได้บัญญัติไว้ ไม่ถอนสิ่งที่ตกลงร่วมกันบัญญัติไว้แล้ว ๔) เคารพผู้ใหญ่ที่เป็นประธาน มีประสพการณ์มามาก และเคารพเชื่อฟังแล้วถือปฏิบัติ ๕) ให้เกียรติและคุ้มครองสตรี ไม่ข่มเหงรังแก ไม่ลู่อำนาจแก่ความอยากที่เกิดขึ้น ๖) เคารพบูชาสักการะปูชนียสถาน อนุสรณ์สถานอันเป็นศูนย์รวมใจของประชาชนและทำการบูชาตามประเพณี ๗) จัดการให้ความอารักขา บำรุง คุ้มครองแก่บรรพชิตผู้ทรงศีล

๓) ประเด็นที่เน้นการสร้างประโยชน์

ประเด็นนี้ มีหลักธรรม ๑ หมวดคือ อัถตะประโยชน์ ๓ รายละเอียด ดังต่อไปนี้

¹ ที. ปา. (ไทย) ๑๑/๒๖๖-๒๗๒/๒๑๒-๒๑๖.

อรรถประโยชน์หมวดธรรมข้อนี้ถือได้ว่าเป็นการระบุเป้าหมายแห่งองค์กร หรือรัฐ ได้เป็นอย่างดีที่ผู้บริหารจะยึดเอาประโยชน์อะไรมาเป็นหลัก กล่าวคือจะยึดประโยชน์เพื่อตนเอง หรือประโยชน์เพื่อผู้อื่น หรือจะทำประโยชน์ให้เกิดทั้งสองฝ่าย หรือหลายฝ่าย ๑) อรรถประโยชน์จุดหมายเพื่อตน ๒) ประโยชน์จุดหมายเพื่อผู้อื่น ๓) อุกฤษฏ์ประโยชน์จุดหมายทั้งสอง

กล่าวโดยสรุป หลักธรรมที่ประพจน์ของพระธรรมราชา ไม่ใช่มีแค่ทศพิธราชธรรม จักรวรรดิวัตร และราชสังคหวัตถุ เท่านั้น แต่ยังประกอบด้วยหลักธรรมอีก ๒๐ ประการหรือมากกว่านั้น เช่น หลักอธิปไตย ๓ , หลักสุจริต ๓, สัมปติธรรม ๓, หลักศีล ๕ และหลักธรรม ๕ เป็นต้น ซึ่งหลักธรรมเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นหลักการในการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดีแทบทั้งสิ้น สามารถนำมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์หรือกาลเทศะในบริบททางสังคม การเมืองต่าง ๆ โดยผู้ใช้หรือผู้ประพจน์ปฏิบัติต้องมีทักษะ ในบริหารให้เกิดสมดุลระหว่างหลักธรรม ในแต่ละข้อด้วย